

CAMELIA MOLDOVEANU

A ROMÁNIAI ZSIDÓ VAGYONOK RENDSZERE A MÁSODIK VILÁGHÁBORÚ UTÁN

A romániai zsidó vagyonok körüli problémák már a kommunista rendszer előtti időszakban elkezdődtek, és máig fennmaradtak.

A román fejedelemségek fejlődése és Nagy Románia megteremtése a romániai zsidó lakosság számára egyrészt azt jelentette, hogy az 1923-as alkotmánnyal állampolgári jogokat nyert annak következtében, hogy az 1916–1918-as balkáni háborúkban és a függetlenségi háborúban mozgósították a hadseregbe, másrészt pedig azt, hogy fokozódtak a különböző antiszemita irányzatok, amelyek később valóságos diszkriminációs és kiközösítési intézkedésekké, lakosság-áttelepítésekké, deportálásokká, illetve tömeggyilkosságokká fajultak.

Romániában 1938-tól egy aktív antiszemita politika gyakorlatba ültetése tapasztalható annak eredményeként, hogy a Goga–Cuza kormány, a királyi diktatúra kormányai, majd az Antonescu-diktatúra hatóságai a zsidó lakosságot érintő számos szabályozást és intézkedést vezetett be.

Az aktív zsidóellenes politika a királyi diktatúra időszakában indult a Goga–Cuza kormány által elfogadott, a zsidó etnikumúak állampolgárságának felülvizsgálatára, megvonására vonatkozó 169. számú törvénnyel, melyet II. Károly király és Octavian Goga, a Minisztertanács elnöke írt alá. Gyakorlatilag a Nagy Románia területén élő 750 ezer zsidóból 225 ezer elveszítette román állampolgárságát. Ez a törvény azt a több százezer zsidót érintette, akiket 1919 után főként Bukovinában és Besszarábiában honosítottak. Az állampolgárság elvesztése nyomán 1941–1942-ben lehetővé vált a Transznisztriába való deportálásuk, s ezzel számos életsors derékba tört. E zsidóellenes intézkedések okán, az üldözéstől való menekülés reményében sokan, főként erdélyi és bánági zsidók, megkeresztelkedtek.¹

1940. augusztus 8-án II. Károly király jóváhagyta a Ion Gigurtu kormány által kidolgozott 2650. számú törvényrendeletet a romániai zsidó lakosság jogállásáról, illetve a 2651. számú törvényrendeletet a fajtiszta románok és a zsidók közötti házasságkötés tiltásáról – ezek voltak az állampolgári jogokat korlátozó első fajgyűlölő, fasiszta jellegű törvények.

¹ STAN, Florin C.: *Situația evreilor din România între anii 1940-1944*, Editura Argonaut, Cluj-Napoca, 2012, 66. p.

Az 1940. augusztus 8-i törvényrendelet értelmében a zsidók nem szerezhettek Romániában, falusi környezetben tulajdont és ipari vállalatot. Ezt a dekrétumot kiegészítette az 1940. október 5-i 3347. számú törvényrendelet, amellyel a zsidók számára megtiltották, hogy Romániában bármilyen jogcímen és bármilyen minőségben falusi tulajdonnal rendelkezzenek, illetve szerezzenek vagy birtokoljanak. A falusi tulajdonok a teljes ingó vagy ingatlanvagyonnal, a gabona- és takarmánykészlettel átkerültek az állam tulajdonba. Gyakorlatilag a gazdaság románosítása azt jelentette, hogy a vagyont az állam tulajdonába és vagyongazdálkodásába vették, onnan pedig a román etnikumúak tulajdonába és kezelésébe adták.

A Romániában 1940–1944 között alkalmazott zsidóellenes jogszabályokat a *Monitorul Oficial*-ban [Hivatalos Közlöny] közzétett 1944. december 19-i 641. számú törvénnyel helyezték hatályon kívül.

Jean Ancel *Distrugerea economică a evreilor din România* [A romániai zsidók gazdasági megsemmisítése] című könyvében megjegyzi, hogy: „A zsidó vagyonokkal szemben a legionáriusok által «elismervény nélkül», erőszakkal, kínzással, fegyverrel és bottal elkövetett lopás sosem volt valójában felmérve.”

A háború után a romániai zsidó lakosság gyakorlatilag a felére csökkent. Romániában 1938-ban 780 ezer zsidó élt, 1945-ben már csak 375 ezer lelket számláltak, majd 1946-ban a más országokból származó, ideiglenesen Romániában letelepedő deportáltaknak köszönhetően a zsidó lakosság száma 420 ezerre nőtt.

A zsidóellenes jogszabályi intézkedéseket hatályon kívül helyező 641. számú törvény nagyjából eleget tett a zsidók akkori követeléseinek:

- újraintegrálás a korábbi állásokba (amelyekből 1940 szeptemberében elbocsátották őket), visszafogadás a szabadfoglalkozásuk testületeibe: oktatás, egészségügyi, ügyvédi kamarák,
- az erőszak hatására megkötött adásvételi szerződések semmissé nyilvánítása.

„A zsidóellenes jogszabályi intézkedések hatályon kívül helyezéséről szóló 1944. december 19-i törvényt módosító törvények visszhangjára vonatkozó megjegyzés”² tartalmában rámutatnak arra, hogy az 1944. december 19-i 641. számú törvény mély zavart és nyugtalanságot váltott ki úgy a zsidó lakosság körében, mint az ország demokratikus közvéleményében, az 1945. április 24-i, illetve május 4-i dekrétumok pedig szögesen ellentétben állnak az 1944. december 19-én elfogadott megoldásokkal, és olyan rendelkezéseket tartalmaznak, amelyek nyilvánvalóan a Nemzeti Románosító Központ (Centrul Național de Românizare – CNR) tulajdonfosztó rendszerének áldozataivá vált zsidókkal szembeni ellenséges magatartásból erednek, és védelmezik az akkori rendszer kedvezményezettjeit és haszonélvezőit.

² P000218_011 Pătrășcanu și alți Criminali de război, Tribunalul Poporului [P000218_011 Pătrășcanu és más háborús bűnösök, Nép Törvényszéke].

A zsidóellenes intézkedéseket hatályon kívül helyező törvény, amely a Rădescu kormány és a Nemzeti Liberális Párt, illetve a Nemzeti Parasztpárt képviselői között létrejött kompromisszum eredménye, előírja, hogy a zsidók bírósági eljárás útján visszakaphatják lakásukat, amelyekből kiköltöztették őket, továbbá kiköltözési határidőt szab meg azok számára, akiknek a Nemzeti Románosító Központ bérbeadta az érintett ingatlanokat. Ezt a határidőt viszont senki nem tartotta be. A zsidó tisztviselők reintegrációja szintén bírósági eljárással történt, de az érintett vállalat foglalkoztatási kapacitásától függött.

A Nemzeti Románosító Központ által bevételezett jövedelmek visszafizetését, az elidegenített, megsemmisített vagy elhasznált javakért járó tartozások törlesztését, bármilyen természetű károk megtérítését és a jogállam által bármilyen címen fennálló tartozások kifizetését határozatlan időre elhalasztották.

Az igazságügyi miniszter 1945. április 23-ig tolta ki a bérlők kiköltözésének határidejét, ugyanakkor megjegyzésként hozzáfűzve, hogy egyszeri, kivételes halasztásról van szó. De április elején Nicolau miniszter a Győzelem Teremben [Sala Izbânda] egy népgyűlésen a Kormány nevében bejelentette, hogy a húsvéti ünnepekre való tekintettel a zsidók által tulajdonolt lakásokból a bérlők kiköltözésére újabb halasztást adott, 1945. május 11-ig.

E nyilatkozatok ellenére 1945. április 24-én napvilágot látott a 641/1944. számú törvény 39. és 42. cikkének végrehajtására vonatkozó 314. számú törvényrendelet, amelyben feljogosították azokat, akiknek a Nemzeti Románosító Központ zsidó lakásokat utalt ki, hogy a zsidók helyére oda is beköltözzenek, ahol azok megtűrtként laknak, nem csak oda, ahol bérlőkként éltek. A büntetés 1 milliótól 5 millió lejig terjedő pénzbírság vagy 6 hónaptól 5 évig terjedő korrekciós börtön.

1945. május 4-én a Hivatalos Közlönyben megjelent a tulajdonosok és a bérlők közötti jogviszonyt szabályozó törvény, amellyel a Nemzeti Románosító Központtól lakást bérlők többségét feljogosították, hogy még egy évre, 1946. április 23-ig meghosszabbítsák bérleti szerződéseiket, s ezzel érvénytelenítették a zsidó bérlők reintegrációja ügyében kihirdetett bírói határozatokat.

Ezen törvények eredményeként fokozódott a zsidó lakosság elégedetlensége, hiszen úgy vélte, hogy eltekintettek törvényes jogaitól.

A 641/1944. számú törvény alapján folytatott szinte valamennyi perben újra ítélték. Ahelyett, hogy azok számára keltett volna lelkiismeret-furdalást, akik profitáltak a számukra előjogokat biztosító törvényekből, vagyis a jogszabály alapján kiűzték házaikból a zsidókat, sokkal inkább azon emberek megbánását okozta, akik nem éltek a Nemzeti Románosító Központ által nyújtott előnyökkel.

Lucrețiu Pătrășcanu igazságügyi miniszter 1945. november 15-én kihallgatásra fogadta dr. W. Filderman, a Romániai Zsidók Szövetségének elnökét és Emil Focșăneanu ügyvédet, a Romániai Zsidók Szövetségének főtítkárát, akik ez alkalommal memorandumot nyújtottak be az 1945. április 24-i 314. számú törvényrendelet azon rendelkezései kapcsán, melyekkel helyt adtak a lakások kötelező átruházásnak a Nemzeti Románosító Központ által kiutalt valamennyi lakás bérlője javára. Filderman a háborús rokkantakra, hadiözvegyekre és -árvákra vonatkozó törvény módosítását is kérte olyan értelemben, hogy a jászvásári és bukaresti mézszárlások következtében megrokkantakat és az áldozatok örököseit, valamint a Transznisztriába deportálás nyomán megrokkantakat és az elhalálozottak utódait háborús veteránoknak minősítsék nyugdíjazásuk céljából.³

A zsidó reakciós körök visszaéltek a kormány zsidókérdéssel kapcsolatos magatartásában bekövetkezett ezen változással, bizalmatlanságot szítva a zsidókban a nemzetiségek egyenlő elbánásban részesítése kapcsán.

A belső politikai tényezőkkel szembeni bizalmatlanság következtében a zsidók minden reményüket a külföldi segítségbe vetették.

A zsidó lakosság jogaiba való visszahelyezése vontatott volt és részleges, bírósági perek hosszú sora következett. Mivel sok tulajdont jogellenesen vettek el, és az emberek úgy hagyták el lakásaikat, hogy semmit se vihettek magukkal, nem tudták iratokkal bizonyítani tulajdonjogukat ott, ahol nem létezett telekkönyv. Megoldatlan maradt az örökösök nélküli javak kérdése (azoké, akik nem tértek vissza a deportálásból), illetve a pogromok és a lágeregekbe deportálás áldozatai utódainak törvényes státusza. A kiköltöztetett vagy deportált zsidók közül soknak a lakása megrongálódott vagy laktak benne. Javarészt semmilyen támogatást nem kaptak házuk visszaszerzésében vagy helyreállításában, ami számos bírósági perhez vezetett. Mivel 2019-ig a levéltár jelentős része titkosított volt, nem lehet pontosan tudni, hogy hány bírósági perre került sor az 1945–1948 közötti időszakban.

Mindezek ellenére, a romániai zsidók 1944–1948 között a Joint Distribution Comunittee (JDC) támogatását élvezhették zsinagógáik helyreállításában, kantinok építésében és segélyek szétosztásában, még a román lakosság számára is az 1946-os szárazság idején.

A kommunizmus egy új, a kapitalizmusnál felsőbbrendű civilizációnak tartotta magát, az „abszolút humanizmus” megtestesítőjének, egy olyan társadalomnak, amelyből eltűnt az osztály-megkülönböztetés, és amelyben az emberek teljes szabadságnak örvendhetnek.

A *restitutio in integrum* tárgyában folytatott tárgyalások és ígérek nem vezettek eredményre, de első alkalommal vették fel a zsidókat az állami appa-

³ 15.11.1945 Filderman la Pătrășcanu from Yad Vashem, Disk 3, Fond Filderman 3690074_03003927 -25 oct-16 decembrie 1945 IMP OCR-2.pdf.

rátusba, mert nem volt fasiszta előéletük, és szakképzettséggel rendelkeztek. Ennek ellenére az állami munkakörökbe való besorolásuk általános nemtetszést váltott ki, hiszen bitorlóknak tekintették őket. A zsidók fokozatosan integrálódtak Románia kulturális életébe.

A Román Kommunista Párt a nép támogatásának hiányában 1944–1947 között elfogadta a *nemzeti front* stratégiát és azt, hogy többpárti politikai rendszerben kell működnie, majd 1953-ig fokozatosan megszüntetett valamennyi politikai struktúrát, a kisebbségiekét is ideértve.

Az ENSZ 1947. november 29-én megszavazta egy zsidó állam, az Eretz Israel létrehozását. Az éhínség utáni bizonytalan helyzet és a háborútól való félelem arra ösztönözte a zsidó lakosságot, hogy tömegesen kivándoroljon az új államba, Izraelbe.

A kommunisták 1948. június 29-én kibocsátották a 113. számú dekrétumot az üldözési intézkedések áldozatainak és az elhalálozottaknak az örökös nélküli javaira vonatkozóan, amelyek ez által a Zsidó Hitközségek Szövetségének birtokába kerültek. E javak birtokba vétele előtt azonban fel kellett leltározni a holokauszt idején lefoglalt zsidó vagyonokat és tulajdonjogokat. A zsidó vagyonok tulajdonosainak nyilatkozatot kellett benyújtaniuk a törvényszékre, egy évtől 5 évig terjedő börtönbüntetés terhe alatt. De ezeket az embereket nehéz volt megtalálni, hiszen nem léteztek információk a lágerekbe deportált, elhalálozott személyekről.

Az 1948. augusztus 4-i 177. számú törvényrendeletet, amely lényegében egy új vallásügyi törvény volt, az állam teljesen kezébe vette a vallásügyi kérdéseket, a Vallásügyi Minisztérium pedig felügyelő és ellenőrző hatósággá vált. A dekrétumot módosították, de a módosítások nem voltak lényegesek.

Egy 1949-es minisztertanácsi határozattal a szociális intézményeket átadták a Munkaügyi és Társadalomgondozási Minisztérium tulajdonába, míg az egészségügyi intézmények az Egészségügyi Minisztérium tulajdonába kerültek. Elkoboztak 18 kórházat és 3 szülészetet összesen 1742 ágygal, 24 orvosi rendelőt, 4 fogászati rendelőt, 71 népkonyhát, amelyek 20 189 személyt láttak el, 17 otthont, ahol 13 340 beutaltat gondoztak, 8 iskolát, 42 korszerűen felszerelt szakiskolai tagozatot, ahol 2270 diák tanult. Az elkobozást „a zsidó lakosság teljes egyenjogúságának biztosítása” címen végezték, mintegy a zsidó lakosság előnyére.⁴ A zsidó közösségeknek csak a vallás gyakorlásához szükséges tulajdonok, azaz a zsinagógák és a temetők adminisztrálását hagyták meg.

Az új hatalom 1949. június 1-jén kérte a judaizmus új statútumának jóváhagyását, kihangsúlyozva, hogy a zsidó közösségek kizárólag vallásos jellegűek, és egybevonják a különböző felekezeteket.

Ez idő alatt különféle zsidó cionista szervezetek megszervezték a zsidók kivándorlását a világ más tájaira. Sokan kértek kivándorlási engedélyt, de a

⁴ Arhivele SRI D.d. 3067/1949, f. 95 Raport din 9 aprilie 1949 [A Román Hírszerző Szolgálat (SRI) levéltára D.d. 3067/1949, f. 95, 1949. április 9-i jelentés].

romániai helyzet bizonytalansága miatt több zsidónak sikerült illegálisan is emigrálnia. A Kommunista Párt 1948-ban felvetette a zsidók kivándorlásának kérdését, megőrizve a mérsékelt hangvételt e témában. A Zsidó Demokrata Bizottság Központi Bizottságának a zsidó lakosság 1950-es kivándorlásáról szóló jelentése szerint⁵ hozzávetőlegesen 50 ezer zsidó emigrált Izraelbe.

A politikai vezetés kérésére a Belügyminisztérium programot dolgozott ki azokkal a kritériumokkal, amelyek szerint egyéni kérelem alapján emigrálni lehetett Izraelbe. Az egyéni kérelmek rendszerével több családot szétválasztottak, hiszen megtörtént, hogy csak egyik családtag kapott pozitív választ. Elutasították a műszaki szakemberek kivándorlási kérelmeit, mivel távozásukkal megkárosították volna a termelési folyamatot. A kivándorlási kérelmek sokasága meglepte az állam vezetőségét. Bármennyire is próbálták megállítani a kivándorlást, a zsidó lakosság 2000-ig folyamatosan emigrált. Ma a zsidó közösség hozzávetőlegesen 8000 lelket számlál.

A kommunista vezetőség visszavonta az emigránsok román állampolgárságát, s ezzel az érintettek elveszítették tulajdonjogukat a Romániában birtokolt vagyonuk felett. Ezek a javak az állam tulajdonába kerültek.

A kollektivizálási folyamat 1949-től 1962-ig tartott, ebben a pártszervezetek, a milícia, a Szekuritáté, a hadsereg, a határőrség és az elnyomó paramilitáris alakulatok egyaránt részt vettek.

A Groza-kormány már 1948-ban országos lakásszámlálási intézkedéseket fogantatosított, mely kezdeményezés jogosnak vélhető a háborús következmények (demográfiai szempontból, halottak és eltűntek; megrongálódott vagy elhagyott ingatlanok) pontos felmérésének szükségessége miatt.

A Belügyminisztérium Központi Vagyonkezelő Hivatala 1949. január 8-án több utasítást dolgozott ki és közölt, mellyel megszabta, hogy milyen épületek minősíthetők a birtoklóik „szokványos szükségleteit” meghaladó felületeknek.

A férjből és feleségből álló családot egyetlen szoba illette meg.

A következő lépést az 1950-es ingatlanállamosítási dekrétummal tette meg (92/1950. számú dekrétum).

1951-ben kibocsátotta a 111. számú dekrétumot az elhagyott vagyonokra vonatkozóan.

Bár az államosítást végrehajtó szervek az egész országot behálózták, az eredmény nem elégitette ki a kommunista vezetőket. A városbővítések és a falusi települések urbanizálása 1989-ig kisajátítással, főként önkényesen történt.

A zsidó hitközségektől földeket és épületeket sajátítottak ki dekrétumokkal, amelyekben pénzbeni kártérítést ígértek, de a járulékos összegeket nem minden esetben fizették ki.

⁵ A.N. Fond CC al PCR, d. 50/1950, f. 319.

Az 1989-es forradalom lényeges jogszabályváltozásokat hozott a magántulajdon tiszteletben tartása terén. Egymást követték a tulajdonjog-helyreállítási törvények, az egyházakra vonatkozóan is.

A földalapról szóló 18/1991. számú törvény a földterületek feletti tulajdonjogot szavatolja. Ez a törvény legfeljebb 10 hektárra korlátozza a visszaszolgáltatásokat.

A 112/1995. számú törvény a lakás rendeltetésű egyes ingatlanok jogi helyzetét szabályozza.

Az erdők kérdését a 169/1997. számú törvénnyel csak a magánszemélyek vonatkozásában rendezték.

2000-ben különböző jogszabályok léptek hatályba, amelyek meghatározták, hogy milyen ingatlanok illetik meg a nemzeti kisebbségeket, ideértve a Romániai Zsidó Hitközségek Szövetségét is. A romániai zsidó hitközségek tulajdonában volt egyes ingatlanok visszaszolgáltatásáról szóló 21/1997. számú sürgősségi kormányrendeletet módosító és kiegészítő 101/2000. számú sürgősségi kormányrendelet.⁶ A romániai nemzeti kisebbségekhez tartozó állampolgárok közösségeinek tulajdonában volt egyes ingatlanok visszaszolgáltatásáról szóló 83/1999. számú sürgősségi kormányrendelet mellékletét kiegészítő, 2000. december 14-i 1334. számú határozat.⁷ A felekezeti javakra vonatkozó 94/2000. számú sürgősségi kormányrendeletet jóváhagyó 501/2002. számú törvény.⁸ A közösségi javakra vonatkozó 83/1999. számú sürgősségi kormányrendeletet jóváhagyó 66/2004. számú törvény.⁹

A Romániai Zsidó Hitközségek Szövetsége a Zsidó Kárpótlási Világszervezettel¹⁰ együtt 1998-ban megalakította a Caritatea Alapítványt azon zsidó ingatlanok tulajdonba vétele, illetve visszakövetelése, birtoklása, oltalmazása, kezelése és érvényre juttatása céljából, amelyeket az illetékes román hatóságok visszaszolgáltatnak a Romániai Zsidó Hitközségek Szövetségének.

A 10/2001. számú törvény célja a jogszolgáltatás során meg nem oldható helyzetek orvoslása. E törvény az állam vagy bármely jogi személyiség által a kommunizmus időszakában elkobzott, valamint a rekvirálási törvények alapján átvett ingatlanok helyzetét hivatott rendezni, mivel a bíróságok az államosítási törvény jogszerűsége kapcsán ellentétes határozatokat hoztak, és megállapítást nyert, hogy a bíróságok túllépik hatáskörüket ezen a téren.

⁶ L.: OUG nr. 101/2000 pentru modificarea și completarea anexei la OUG nr.21/1997 privind restituirea unor bunuri imobile care au aparținut comunităților evreiești din România.

⁷ Hotărârea nr. 1334 din 14 decembrie 2000 pentru completarea anexei la Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 83/1999 privind restituirea unor bunuri imobile care au aparținut comunităților cetățenilor aparținând minorităților naționale din România.

⁸ Legea nr. 501/2002 de aprobare a OUG nr. 94/2000 privind bunurile cultelor.

⁹ Legea nr. 66/2004 privind aprobarea OUG nr. 83/1999 privind bunurile comunităților.

¹⁰ The World Jewish Restitution Organization.

A nagyszámú restitúciós kérelmek megoldása érdekében az állam a 361/2005. számú kormányhatározattal létrehozta az Országos Tulajdon-visszaszolgáltató Hatóságot, amely a Miniszterelnök Kancelláriájának alárendelt nem jogi személy. Az új intézmény magában foglalja a 10/2001. számú törvény egységes alkalmazását figyelemmel követő hatóságot és a 9/1998. számú törvényt alkalmazó főosztály személyzetét és tevékenységét is, a miniszterelnöki kancellária keretéből.

Az Országos Tulajdon-visszaszolgáltató Hatóság létrehozását követően még egy struktúra megalakult: a kárjótételi erőforrásokat biztosító tulajdonalap (Fondul Proprietatea). Az örökösöket, akik nem kaphatták vissza a kommunisták által elkobzott földeket, az illető alap részvényeivel kárpóolták. Eredetileg az állam volt az alap egyedüli részvényese, és mintegy 13 milliárd lej értékű törzsbetétet birtokolt.

Az Országos Tulajdon-visszaszolgáltató Hatóság 2007-ben a 25/2007. számú sürgősségi kormányrendelettel átalakult jogi személlyé, és átkerült a Gazdasági és Pénzügyminisztérium alárendeltségébe.

Az 1068/2007. számú kormányhatározattal létrejött a Speciális Restitúciós Bizottság műszaki titkárságait összehangoló igazgatóság, amelynek feladata a volt tulajdonosok (a nemzeti kisebbségekhez tartozó állampolgárok vallásfelekezetei és közösségei) által beterjesztett restitúciós kérelmekkel kapcsolatos dossziék összeállítása.

Az egykori tulajdonosok 2008-ig az Országos Tulajdon-visszaszolgáltató Hatóságtól csak az említett alap részvényeiből kaptak, később pénz is. Nagyon lassan történt minden. Az emberek elveszítették türelmüket és bizalmukat a román államban, úgy hogy ömleni kezdtek a panaszok a CEDO-nál. A strasbourgi bírák asztalán 2010-ben 2000 ilyen dosszié gyűlt fel.

A CEDO állást foglalt, és Románia ellen kísérleti határozatot hozott. Az államot kötelezte, hogy legfeljebb hat hónapon belül általános érvényű megoldást találjon az elkobzott földterületek visszaszolgáltatására vonatkozó valamennyi dosszié kapcsán. Gyors megoldás hiányában Románia elveszíthette volna szavazati jogát az Európai Tanácsban.

Különös gondot okozott az, hogy a romániai zsidó hitközségek történelmének tanulmányozását célzó egyes intézkedésekről szóló 53/2019. számú törvény hatályba lépéséig a nemzeti levéltárak titkosítottak voltak. A restitúciós dossziék elkészítéséhez szükségesek voltak az elkobzott javak feletti tulajdonjogot igazoló iratok. Számos ingó és ingatlan vagyontárgy tulajdonlapjának rekonstruálását ellehetlenítette az, hogy a zsidók vagyont a holokauszt idején elkobozták, az iratok megsemmisültek vagy elvesztek a koncentrációs táborokban, majd a kommunizmus idején és közvetlenül a 89-es forradalmat követően nagyon sok olyan dokumentumot megsemmisítettek, amelyek magas politikai befolyással rendelkező személyeket vádoltak.

Jogszabályok, melyek jelen tanulmányban nem kerültek említésre, de a romániai zsidó vagyonok kérdésében mérvadóak:

- az 1947. évi párizsi békeszerződés;
- a 113/1948. számú dekrétum az üldözési intézkedések áldozatai és az elhalálozottak örökös nélküli javairól;
- a 36/2002. számú, aktualizált sürgősségi kormányrendelet a Romániai Zsidó Hitközségek Szövetsége tulajdonjogának szabályozására;
- a 489/2006. számú törvény a vallásszabadságról és a vallásfelekezetek rendjéről;
- a 2009. június 30-i Terezini Nyilatkozat, amelyet Románia is aláírt;
- Az Európai Parlament 1995. december 14-i határozata a zsidó hitközségektől ellopott javak visszaadásáról (1) és 1998. július 16-i határozata a holokauszt áldozatai vagyonának visszaszolgáltatásáról;
- Az Európai Parlament 2019. január 17-i határozata fegyveres konfliktusokban és háborúkban zsákmányolt műkincsekkel és kulturális javakkal kapcsolatos, határon átnyúló visszaszolgáltatási kérelmekről;

(Fordította: Bara Hajnal)